

7. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI : станом на 23 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 26.03.2023).

8. *Juszczuk P., Koc M. Civil defence and civil protection in Poland. Engineering expert. 2023. Т. 1. С. 18–25. URL: <https://doi.org/10.37105/enex.2023.1.03> (дата звернення: 26.03.2023).*

9. Schutzräume für die Bevölkerung. *Bundesamt für Bevölkerungsschutz BABS*. URL: <https://www.babs.admin.ch/de/aufgabenbabs/schutzbauten/schutzraeume.html> (дата звернення: 26.03.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-31>

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ

Гаркавенко Сергій Васильович

*аспірант 3 курсу кафедри цивільного, господарського права та процесу
Академія адвокатури України
м. Київ, Україна*

З кінця XIX сторіччя, коли Томас Едісон винайшов лампочку та збудував першу електростанцію, світ починає розвиватися з пришвидшеним темпом. Кожна держава прагне до незалежного енергетичного забезпечення, серед них і Україна, що сьогодні має одну з наймогутніших енергосистем Європи. Україна не стоїть осторонь змін, а навпаки здійснює реформи та розбудовує свою енергосистему, проте так було не завжди. Враховуючи географічне розташування та історичне минуле, геополітичне становище України у світі, станом на сьогодні, розвиток ринку електричної енергії та завершення євроінтеграційних процесів на шляху до Союзу центральноєвропейської електричної мережі відповідно до вимог ENTSO-E (Європейська мережа операторів систем передачі електроенергії) є дуже важливим кроком для економічного розвитку та незалежності України. Дослідження історико-правових передумов розвитку та функціонування ринку електроенергії України допоможе визначити основні принципи правового регулювання ринку електричної енергії України та розробити практичні рекомендації щодо його вдосконалення.

Розвиток та функціонування ринку електричної енергії України можна умовно поділити на три етапи:

1. Етап створення та розбудови потужностей енергетичної системи України 1920–1991 рр.

Початок функціонування енергетичних потужностей України припадає на двадцять років ХХ століття. В цей час Україна перебувала в складі радянського союзу.

Відповідний період в історії України характеризується так званою новою економічною політикою – НЕП. Для якої було характерна жорстка централізована система управління.

У межах сучасної України в першій половині ХХ ст. сформувалися 5 локальних енергосистем: Донбасенерго (1926 р.); Київенерго, Крименерго та енергосистема м. Харків (1930 р.); Дніпроенерго (1931 р.) [1].

Основне регулювання енергетики в Україні здійснювалося Державною комісією з електрифікації росії (ДЕЕЛРО) (рос. ГОЭЛРО – скорочення від рос. Государственная комиссия по электрификации России) [2].

Найважливішою і найхарактернішою особливістю розвитку енергетики України стала централізація виробництва електроенергії та тепла. Також відповідний період характеризувався централізованим управлінням як генеруючих, так і постачальних підприємств.

У 1962 р. в Україні було створено Міністерство енергетики та електрифікації України, що контролювало всі підприємства енергетики. Фактично міністерство зосередило в своїх руках виконавчу і законодавчу функцію відповідного сектору економіки, до того ж здійснювало і функцію регулювання.

Отже, це було державне монопольне управління цілою галузю економіки, що не мало за мету розвитку конкурентного ринку, зниження ціни для населення чи залучення інноваційних технологій.

2. Етап створення та функціонування Оптового ринку електричної енергії України 1991–2017 рр.

Формування ринку електроенергії в Україні розпочалося в 1994 році, коли було створено Національну комісію регулювання електроенергетики України (НКРЕ). До її обов'язків належало здійснення економічного регулювання, сприяння конкуренції, ліцензування та захист прав споживачів. В 1995 році вийшов Указ Президента, який передбачав реструктуризацію галузі, запровадження конкурентних відносин між виробниками та постачальниками електроенергії, державне регулювання суб'єктів природних монополій в електроенергетиці та створення оптового ринку електроенергії. В 1996 році в результаті реформи в енергетичній галузі були відокремлені виробництво, передача, розподіл та постачання електроенергії і був створений оптовий ринок електроенергії за

моделлю «єдиного покупця». Це дозволило поліпшити роботу галузі та вирішити проблему неплатежів та бартеризації розрахунків [4].

Початок розвитку Об'єднаної енергетичної системи (далі – ОЕС) України необхідно починати з Договору між Членами Оптового ринку електричної енергії України від 15.11.1996 р., щобув укладений між всіма учасниками ринку електричної енергії України (далі – Договір).

Цим Договором були встановлені умовитаправилароботи Системи Оптового ринку електричної енергії України. Визначалися права,обов'язки та відповідальність Сторін цього Договору. Таким був початок створення Оптового ринку електричної енергії України (далі – ОРЕ). Функціонування ОРЕ відбувалося за схемою «єдиного покупця». Правовою базою функціонування ОРЕ був прийнятий 16 жовтня 1997 р. Верховною Радою України Закон України «Про електроенергетику». Цей нормативний акт відіграв найбільшу роль у регулюванні відносин на ОРЕ, оскільки визначав загальні положення діяльності ОРЕ та закріплював статус його суб'єктів, а також повноваження державних органів у цих відносинах. Цим Законом було встановлено, що купівля електричної енергії, виробленої на електростанціях, потужність чи обсяг відпуску яких більші за граничні показники, а також на вітроелектростанціях, незалежно від величини встановленої потужності чи обсягів відпуску електричної енергії (крім електричної енергії, виробленої на теплоелектроцентралях, які входять до складу енергопостачальників, для споживання на території здійснення ліцензованої діяльності), та весь її оптовий продаж здійснювався на оптовому ринку електричної енергії України. Функціонування інших оптових ринків електричної енергії в Україні заборонявся.

Фактично на ринку електроенергії України існували монополії контрольовані державою. За період існування ОРЕ учасниками ринку було накопичено значні об'яги заборгованості, що в свою чергу не давало можливості здійснювати належний розвиток енергетичної галузі. До того ж відсутня конкуренція на ринку серед споживачів, через монопольне становище постачальників електричної енергії на своїх територіально-адміністративних межах, стримувала розвиток клієнтоорєнтовності та поліпшення якості надання послуг. Ціноутворення напряму залежало від централізованого управління.

Початком змін в функціонуванні ОРЕ було розпочато 16.11.2002 р. у зв'язку ізприйняттям Кабінетом Міністрів України Постанови № 1789, якою було схвалено Концепцію функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України (далі – Концепція) [5].

Концепцією було визначено в три етапи перехід до нової моделі конкурентного ринку електроенергії. Значну роль було відведено приватизації електроенергетичних підприємств.

3. Етап роботи нової моделі ринку електричної енергії в Україні з 2017 р. до сьогодні.

На виконання зобов'язань України за Договором про заснування Енергетичного Співтовариства з однієї сторони та Європейським Союзом з іншої сторони, була укладена Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Згідно вимог Угоди про Асоціацію обов'язковою умовою було прийняття Закону України «Про ринок електричної енергії», яким були визначені правові, економічні та організаційні засади функціонування ринку електричної енергії, врегульовані відносини пов'язані з виробництвом, передачею, розподілом, купівлею-продажем, постачанням електричної енергії.

Законом України «Про ринок електричної енергії» від 13.04.2017 р. встановлювалася дата початку функціонування нового реформованого ринку електричної енергії в Україні за новими правилами з 01.01.2019 р. Згідно з законом функціонування ринку базується на принципах прозорості, конкурентності та вільного доступу виробників, постачальників та побутових споживачів до інформації щодо цін на електричну енергію.

Таким чином відбувся перехід від існуючої моделі Оптового ринку електроенергії «єдиного покупця» до ринку, який включав ринок прямих договорів, який функціонував на основі двосторонніх договорів купівлі-продажу електричної енергії між виробниками електричної енергії та постачальниками й споживачами, балансуючий ринок електричної енергії, ринок допоміжних послуг.

Основною перевагою впровадження нової моделі ринку електричної енергії потрібно зазначити демонополізацію суб'єктного складу учасників і створення між ними конкуренції. А також можемо констатувати, що ціни на електричну енергію для населення не змінилися та залишилися найнижчими серед європейських країн.

Разом з тим, складна система взаєморозрахунків на ринку електричної енергії між учасниками ринку залишилась.

Беручи до уваги вищевикладене, можна зробити висновок, що ринок електроенергії України перейшов від монополю-державного управління до функціонування за правилами ринкових відносин, з більшим складом учасників та більш складною системою управління та регулювання. Україна має прогресивне законодавство у сфері енергетики, водночас необхідно врегулювати питання погашення заборгованості, що виникла між учасниками ринку у зв'язку із запровадженням нової моделі функціонування та взаєморозрахунків.

Література:

1. Кузнецова К. О., Дергачова В. В. Передумови та перспективи розвитку енергетичного ринку України. доктор екон. наук, професор. Київ, 2014.

2. Плачков І. В., Плачкова С. Г. Розвиток атомної енергетики та об'єднаних Енергосистем URL:<https://energetika.in.ua/ua/books/book-4/intro> (дата звернення 20.11.2023).

3. Ірина Коссе Реформа ринку електроенергії в Україні. Інститут Економічних Досліджень та Політичних Консультаций. Консультативна робота №4.

4. Інформація з офіційного сайту Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг URL:<https://www.nerc.gov.ua/pro-nkrekp/istorichna-dovidka> (дата звернення 20.11.2023).

5. Інформація з офіційного сайту Верховної Ради України URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1789-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення 20.11.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-32>

«ЦИФРОВИЙ СЛІД» ЗРУЙНОВАНОГО МІСТА: ДО ПИТАННЯ ПРО НАПЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПОДАЛЬШОЇ ПІДТРИМКИ ІСНУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПУ ВІДКРИТОСТІ

Ілларионов Олександр Юрійович

старший науковий співробітник відділу

господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки

Державна установа «Інститут економіко-правових

досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»

м. Київ, Україна

Із повномасштабним вторгненням лютого 2022 р. російською федерацією було захоплено та/або фізично знищено багато українських міст (м.м. Маріуполь, Мар'їнка, Попасна, Бахмут, Соледар, Рубіжне, Северодонецьк, Лисичанськ та інші міста, які ще не окуповані, але піддаються суттєвим руйнуванням внаслідок ворожих обстрілів), а також окремих підприємств різних галузей економіки, установ і організацій, які мали свій «цифровий слід» в мережі Інтернет, маючи